

Genişletilmiş Özet

Türkiye’deki Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerine (AMATEM) Başvuran Hastaların İhtiyaçları

Giriş

Madde bağımlılığı olan hasta sayısının ve bağımlılık tedavi merkezlerinin hızla artmış olduğu Türkiye’de bağımlılıkla ilgili birçok yeni araştırma da yayınlanmıştır. Bu araştırmalarda bağımlılığı başlatan psiko-sosyal nedenler, bağımlılıkla ilişkili psikolojik değişkenler ve sosyodemografik özellikler, kullanılan maddelerin sıklığı ve türü gibi konularda birçok yeni veri ortaya konulmuştur. Bu çalışmalar Türkiye’deki madde bağımlılığı hastalarının daha ayrıntılı olarak tanınmasına büyük oranda imkan tanımaktadır. Ancak alan yazında tedavi için başvuran hastaların psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan ihtiyaçlarının neler olduğuna ayrıntılı olarak yoğunlaşan yeterli çalışmaya rastlanılmamaktadır. Bu çalışmanın amacı AMATEM’lere tedavi amacıyla başvuran hastaların psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan ihtiyaçlarını belirlemektir.

Gereç ve Yöntem

Bu araştırma için Türkiye’nin farklı bölgelerinde yer alan 8 AMATEM belirlenmiş ve bunlar arasından çalışmaya katılmayı kabul eden 6 farklı AMATEM’de (Konya, Manisa, Adana, Gaziantep, Samsun ve Elazığ) yürütülmüştür. Çalışma, bu merkezlere 2017 yılı içinde başvuran ve çalışmaya katılmayı kabul eden 328 hasta ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya alkol/madde bağımlılığı tedavisi almakta olan her yaştan erişkin (18 – 69 yaş) kadın ve erkek hasta dahil edilmiştir. Diğer taraftan çalışma formunu dolduramayacak kadar eğitimi ve/ya zihinsel yeterliliği olmayan hastalar (zeka geriliği, bunama vb.), çocuk ya da ergen olan bağımlılar (<18 yaş), tedavisinin birinci haftasında olan veya halen ciddi konsantrasyon sorunları ya da deliryum bulguları devam eden hastalar bu çalışmaya alınmamıştır. Veriler sosyodemografik bilgi formu ve hastaların ihtiyaçlarını değerlendirmek üzere araştırmacılar tarafından hazırlanan 30 maddelik yapılandırılmış, öz bildirime dayalı bir anket formu kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular

Çalışmaya 314’ü erkek (%97,2), 9’u kadın (%2,8) ve cinsiyet sorusuna cevap vermeyen 5 kişi olmak üzere toplam 328 hasta katılmıştır. Katılımcıların ortalama yaşı 30.4 ± 10.1 yıl olup, yaş aralığı 18 – 69 yıl idi. Araştırmaya dahil edilen hastalar eğitim düzeylerine göre incelendiğinde, %48,5’i ($n = 159$) ortaokul, %23,2’si ($n = 76$) lise, %12,8’i ($n = 42$) ilkokul, %5,8’i ($n = 19$) okur-yazar ya da ilkokul terk, %4’ü ($n = 13$) ön lisans, %4’ü ($n = 13$) lisans mezunuydu. Katılımcılar medeni durumlarına göre değerlendirildiğinde, %56,2’si ($n = 182$) bekar, %32,4’ü ($n = 105$) evli, %7,4’ü ($n = 24$) boşanmış olduğu, %2,2’sinin ise ($n = 7$) ayrı yaşıyor olduğu görüldü. Katılımcıların %48,6’sı ($n = 155$) bir mesleği olduğunu ifade etmiş, %32,6’sı ($n = 104$) ise kendisini herhangi bir meslekte tanımlamamıştır. Katılımcıların %48,3’ü ($n = 154$) geçimini sağlayabilecek bir gelire sahipken %51,7’si ($n = 165$) yeterli bir gelire sahip değildi. Katılımcıların %82,4’ü ($n = 267$) aileleriyle yaşamakta olup %78,3’ü ($n = 252$) tedavi sonrası barınma probleminin olmadığını belirtmiştir.

Katılımcıların %83,5’i ($n = 264$) yatarak, %16,5’i ($n = 52$) ise ayaktan tedavi aldığını ifade etmiştir. Tercih maddesi olarak katılımcıların %42,1’i ($n = 133$) birden fazla madde, %30,1’i ($n = 95$) sadece opiyat ve %15,5’i ($n = 49$) ise sadece alkol kullanmaktadır. Hastaların %43,4’ü ($n = 128$) 1 yıl veya az süredir, %41,7’si ($n = 123$) 2 ile 5 yıl arası bağımlılık tedavisi aldığını belirtirken %89,2’si ($n = 275$) 1 ile 5 kez arasında bağımlılık tedavisi aldığını belirtmiştir.

Katılımcıların %66,7’si ($n = 214$) alkol ve maddenin bedensel ve ruhsal zararlarına, %56,1’i ($n = 184$) yasal sonuçlarına ve %49,1’i ($n = 158$) bağımlılıktan nasıl kurtulacağına dair yeterli bir bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %64,9’u ($n = 209$) ailelerinin veya birlikte yaşadıkları kişilerin alkol/madde bağımlılığı konusunda yeterli veya kısmen bilgi sahibi olduğunu düşünürken, %35,1’i ($n = 113$) ise bu konuda yeterli bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların %67,1’i ($n = 216$) tedavi sürecinde ailelerinden veya yakınlarından manevi destek ve %60,3’ü ($n = 193$) ise maddi destek gördüğünü belirtmiştir.

Katılımcıların %45,7’si ($n = 142$) özgeçmiş (CV) hazırlamayı bilmediğini ve %76,1’i ($n = 235$) ise bütçe yönetmekte sorunlar yaşadığını belirtmiştir. %55’nin ($n = 177$) serbest zamanlarını geçirebilecek bir hobisi bulunmazken %84,8’nin ($n = 274$) ise düzenli bir spor alışkanlığı yoktu. Sosyal çevresini değiştirme konusunda ise katılımcıların %68,9’u ($n = 222$) bunu nasıl yapacağı konusunda bir desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtti.

Tartışma

Bu çalışmada katılımcıların %67,1’i aile ve/ya yakınlarından manevi/motivasyonel destek ve %60,3’ü maddi destek aldığını, %78,4’ü ise tedavi sürecinde veya tekrar madde kullanmaya başladıktan sonra tedaviye başvurma süreçlerinde sorumluluk alabilecek bir yakınının olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %69,4’ü eř veya partnerleriyle %70,6’sı ise aile ve yakınlarıyla sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Bu sonuçların bağımlılık tedavisi sürecinde hastalara, ailelerine ve yakınlarına iletişim becerileri konusunda eğitimlerin verilmesi ihtiyacı ortaya koyduğu söylebilir.

Katılımcıların %66,7'si alkol/maddenin ruhsal ve bedensel sonuçlarına, %49,1'i alkol/maddeden kurtulma ve mücadele etme yollarına ve %56,1'i alkol/maddenin yasal sonuçlarına ilişkin bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir. Bu hastaların yarısından fazlasının bağımlılık hastalığı ile nasıl mücadele edeceğine yönelik, yaklaşık yarısının yasal sonuçlarına yönelik ve üçte birinin ise ruhsal ve bedensel sonuçlarına yönelik bilgi ihtiyacının olduğu söylenebilir. Benzer şekilde çalışmaya katılan hastaların %64,9'u ailelerinin veya yakınlarının alkol ve madde bağımlılığına dair yetersiz veya sınırlı düzeyde bilgilerinin olduğunu düşünmektedir.

Bu çalışma katılımcıların %32,6'sının bir mesleğinin, %35,5'nin bir sosyal güvencesinin, %65,8'nin düzenli bir gelirinin ve %58,1'nin ise tedavi sonrası çalışabileceği bir işinin olmadığını göstermektedir. Bu sonuçlar madde bağımlılarının sosyal, mesleki ve eğitim alanlarındaki yeterlilik düzeylerinin oldukça düşük olduğunu ve bu alanlarda desteklenmelerinin önemli bir ihtiyaç olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Katılımcıların %32,4'ü evli, %9,6'sı boşanmış ya da ayrı yaşamakta olup %33'ü bakmakla yükümlü olduğu 0 – 18 yaş arası çocuğu olduğunu belirtmiştir. Çocuk sahibi olanların %49,4'ü yetersiz veya kısmen ebeveynlik becerisine sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu oranlar dikkate alındığında bağımlı hastaların önemli bir çoğunluğunun ebeveynlik konusunda desteğe ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

Katılımcıların %42'si iletişim becerileri açısından kısmen ya da tamamen kendini yetersiz hissetmektedir. CV hazırlamayı katılımcıların %45,7'si hiç bilmediğini ve %17,4'ü ise kısmen bildiğini belirtmiştir. Katılımcıların %76,1'i bütçe ayarlama konusunda, %26,5'i günlük ev işlerinde ve %54,6'sı da mutfak işlerinde kısmen ya da tamamen zorluk çektiğini ifade etmiştir. Bu sonuçlara göre bağımlı hastaların kendini tanıma, tanıtma, iletişim kurma, finansal durumunu yönetme, mutfak ve günlük ev işleri konusunda bilgilendirilmeye ihtiyaçları olduğu söylenebilir.

Katılımcıların %84,8'i düzenli fiziksel egzersiz yapmadığını belirtirken %55,5'i ise herhangi bir sosyal etkinlik, hobi veya serbest zaman uğraşısı olmadığını belirtmiştir. Madde bağımlılığı olan hastaların sosyal becerilerini geliştirebilecekleri, kendi ilgi alanlarını keşfedebilecekleri ve fiziksel egzersiz alışkanlığı kazanılabilecekleri rehabilitasyon programlarının uygulanmasının bağımlılık tedavisinin başarıya ulaşması açısından önemli ihtiyaçlar arasında değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Katılımcıların %38,1'i ihtiyaç duyduklarında tedavi ekibine ulaşmakta, %54,8'si ise AMATEM'lerde yatarak tedavi alma konusunda kısmen ya da tamamen zorluk yaşadığını belirtmiştir. Ayrıca katılımcıların %33,2'si bağımlılık tedavisini destekleyen gruplara (AA, AN vb.) ulaşmakta güçlük yaşadığını belirtirken %44,3'ü bu grupları hiç bilmediğini ifade etmiştir. Bu sonuçlar bağımlılık tedavisi yapmakta olan kamu ve özel sağlık kuruluşlarının hastaların ihtiyaç duyduklarında kendilerine kolaylıkla ulaşabilecekleri yeni ve daha etkin tedavi modelleri ortaya koymalarına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca hastaların bağımlılık tedavisini destekleyen grupları tanımaya ve bu gruplarla kolaylıkla nasıl temas kurabilecekleri ile ilgili bilgilendirilmeye ihtiyaçlarının olduğunu göstermektedir.